

prior via executionis est spes, deinde audacia, ultimo ira. In genere autem malorum desperatio opponitur spei: deinde timor opponitur audaciæ, et sequitur desperationem, id est, dejectionem animi non potentis vincere. Ira autem est effectus audaciæ, quia nullus tendit ad exequendam vindictam nisi audeat vindicare. In ordine autem intentionis non ita fit consideratio in irascibili, quia ad irascibilem solum pertinet intentio rei, ut assequibilis quantum ad spem, inde movetur executive circa finem intentum vincendo difficultates. Ratio autem hujus est, quia irascibilis movetur ad acquirendum bonum, vel ad repellendum malum, semper autem est prior respectus ad bonum, quam ad malum, et respectus acquisitionis prior quam repulsionis. In ordine autem ad bonum acquirendum directe se habet spes, quæ tendit ad bonum, quod sperat, etsi sit difficile, desperatio autem est recessus a bono non ut a bono, sed ut excedente in arduitate. Audacia et timor sunt circa malum ut futurum, aut imminens. Sequitur autem audacia spem, quia nullus audet nisi ubi est spes victoriæ ad repellendum malum, timor vero sequitur dejectionem, seu desperationem aliquam de tali spe. Et demum ira respicit malum præsens ut repellendum per ultionem, et sic est effectus audaciæ, quia ex apprehensione victoriæ super malum aggrediens, movetur ira ad repellendum.

XXII. Sic ergo omnes passiones ordine executionis sic collocantur. Primo est amor, et statim odium oppositæ rei; tertio, desiderium; quarto, fuga de opposito; quinto, spes; sexto, desperatio; septimo, timor; octavo, audacia; nono, ira; decimo, gaudium de re adepta; undecimo, tristitia de perdita, D. Thomas quæst. xxv, articul. iii.

XXIII. Circa quartum principales passiones sunt quatuor; in concupiscibili duæ, gaudium et tristitia; in irascibili spes et timor. Sumitur principalitas ista ex eo quod sunt passiones magis consummata, et completæ respectu objecti sui. Nam objectum appetitus est bonum ad prosequendum, malum ad fugiendum; et utrumque potest esse vel præsens, vel futurum. Si bonum est præsens, consummatur in eo gaudium; si malum in tristitia. Si est futurum, completur motus ad bonum per spem, non per desiderium, vel amorem, quia potius ibi incipit. Ad malum autem futurum completur in timore, qui dejicitur a malo jam imminenti. Ira autem non est principalis passio, quia circa malum præsens est effectus, et quasi instrumentum audaciæ ad depellendum illud; non vero est consummata repulsio.

PASSIONES IN SPECIALI.

QUÆSTIONES XXVI, XXVII,
XXVIII, XXIX.

Amor et odium.

Passiones in particulari considerantur penes tres, vel quatuor respectus. Primo, secundum se; secundo, quoad suas causas; tertio, quoad suos effectus; quarto, quoad bonitatem vel malitiam in aliquibus, ubi est specialis difficultas.

QUÆRITUR PRIMO, CIRCA AMOREM QUOAD
GENUS, AN SIT PASSIO.

QUOAD SPECIEM SUBALTERNAM, AN SIT
PASSIO CONCUPISCIBILIS.

QUOAD DIFFERENTIAM ULTIMAM, AN SIT
IDEM QUOD DILECTIO.

I. Respondetur esse passionem, et
esse in concupiscibili, et differre a

dilectione, seu charitate. Est passio propria, ut amor est in appetitu sensitivo, quia per appetibile apprehensum immutatur appetitus, primo quidem ut coaptetur, et proportionetur ipsi per quamdam conformitatem, seu unionem affectualem ad ipsum, et hoc vocatur amor; exinde per desiderium quærit, et movetur, ut realiter ei conjungatur, sicut per amorem effective est ei conjunctum, et tandem per delectationem fruitur illo. Cum ergo iste primus affectus, qui est amor, fiat cum quadam sensibili, et corporali immutatione, erit passio prout in appetitu, non amor ille, qui est in voluntate. Est autem in concupiscibili, quia objectum ejus est bonum (hoc enim amatur, non malum) et non bonum prout arduum; sic enim jam supponit amorem, ut arduitas vinci possit (nec enim quis movetur ad difficultates vincendas, nisi quia amat perfecte, vel imperfecte) sed bonum absolute, et hoc pertinet ad concupiscibilem. Differt autem a dilectione, et charitate amor prout passio, quia dilectio est amor cum libero judicio, et electione, et sic pertinet ad voluntatem, charitas autem addit super hoc æstimationem quamdam, et pretium rei amata, quia pretiosa sunt cara. Amor autem passio, est sensibilis affectus appetitus. Sumi tamen potest amor communiter, prout abstrahit ab intellectivo, et sensitivo amore, et sic dilectio non dividitur ab illo, sed superaddit ad illum.

QUÆRITUR SECUNDO, QUOMODO DIVI-
DATUR AMOR IN AMOREM CONCUPI-
SCENTIAE, ET AMICITIAE.

II. Respondetur rectam esse divi-
sionem penes diversos respectus,
seu modos ipsius amoris erga ob-

jecta in quæ fertur. Respicere enim potest amor duplex objectum, scilicet objectum cui vult bonum, id est, personam, et objectum quod vult tamquam rem volitam, si quidem amare est velle bonum alicui, unde et datur objectum cui, et objectum quod. Respectu ergo boni amati ut quod, seu ut res volita, est amor concupiscentiæ, quia res illa non est persona cum qua contrahatur amicitia, sed res quædam volita. Respectu vero personæ qui est volita, datur amicitia. Et sic in eodem amore possunt ista duo concurrere, scilicet ratio amicitia, et concupiscentiæ penes diversos respectus. Et tunc est divisio penes prius et posterius: simpliciter enim et per se amatur persona, seu objectum cui, et per aliud, seu ratione illius amatur res volita, si quidem ordinamus illam ad personam, cui eam volumus. Et sic non est necesse distinguere amorem amicitia, et concupiscentiæ tamquam duplex amor, sed tamquam duplex respectus in eodem amore, in quo simul concurrunt objectum quod, et cui. Aliunde tamen potest distinguere amorem concupiscentiæ, et amorem amicitia tamquam duplex amor ex parte objecti cui, quod est principaliter in amore, si quidem ad ipsum alia ordinantur; nempe quod amor concupiscentiæ desideret aliquod bonum sibi ipsi tantum, amor autem amicitia alteri, eo quod amor amicitia petit mutuam redamationem, et communicationem ad invicem, et hæc non est ejusdem ad se, sed ad alterum. Sic distinguuntur specie isti duo amores, licet amor amicitia præsuppositivè, et virtualiter possit includere amorem istum concupiscentiæ, quatenus illud bonum volitum amico cedit etiam in emolumentum proprium, et amicabilia ad alterum oriuntur ex amicabilibus ad se, quia aliquis reputat amicum ut partem sui, aut alterum se.

QUÆRITUR TERTIO, QUÆ SINT CAUSÆ AMORIS, EX QUIBUS SCILICET ORITUR, AUT NUTRITUR AMOR.

III. Respondetur amorem ex duobus principiis oriri, scilicet ex objecto, ejusque conditione ad allicendum requisita, et ex dispositione, seu temperantia subjecti in quo debet esse inclinatio, et pondus in amatum. Ex parte objecti causa amoris per se est bonum, hoc enim est quod omnia appetunt. Conditio autem requisita ex parte objecti est cognitio, quia incognita amare non possumus. Et sic bonum, et cognitio sunt causa amoris, ita tamen quod sub bono etiam apparens bonum comprehendatur, quod in re est malum, et nocivum, sed apparet ut tale. Et cognitio ita est causa amoris, quod cum sit conditio, et quasi applicatio objecti, potest aliquando amor excedere cognitionem propter dispositionem subjecti, quia videlicet ut appetitus totum quod est in objecto appetat, sufficit illud in confuso videre, inde enim etiam latentia cupimus, licet latentia non videamus in se expresse, cognitio autem solum perfecta est quando est distincta, et expressa; amor vero perfectus est etiam circa absentia, et latentia, atque adeo circa confuse cognita, et sic potest esse imperfecta cognitio, et perfectus amor, quia ad perfectionem amoris sufficit, quod rem prout est in se desideret, ad perfectionem autem cognitionis quod rem prout est in se cognoscat; non potest autem in se cognoscere nisi distincte attingat comparando, vel dividendo. Potest autem aliquid amari in se etiam si cognitio, qua manifestatur, et proponitur objectum sit confusa, et non perfecta, quia amor trahit animum ad res, non res ad animum; et sic appre-

hensa, et manifestata re etiam in confuso tantum, amor rem ipsam cupit, non confusionem, si quidem ex parvo quod videt inquirat, et movetur ad acquirendum id quod non videt, et adhuc latet, et absens est: imo circa hæc solet impatientior, et vehementior esse amor, quia hoc est ferri ad rem ipsam in se.

IV. Ex dispositione autem subjecti causatur amor ex similitudine, sive propria, sive proportionali erga objectum per se loquendo; licet hæc conditio similitudinis refundatur etiam in objectum, quia similitudo est relatio æquiparantiæ, et sic invenitur in utroque extremo. Ex similitudine ergo, et proportionem ad alterum nascitur amor: *Quia omne animal diligit simile sibi*, Ecclesiasti. XIII, et unumquodque amat quod est sibi congruum, et conveniens; illud autem est conveniens cum quo habet proportionem, et majorem unitatem, et hæc est similitudo: aliquando quidem similitudo in actu, ut duo alba; aliquando vero in potentia, et proportionem, ut cum aliquid est capax alicujus rei, et illi deest, amat illam in eo in quo deest. Et prima similitudo actualis fundat amorem amicitiae, quia similes melius sociantur, licet per accidens causetur odium, et rixa inter similes, quando illa paritas est impeditiva proprii utilis. Secunda vero fundat amorem concupiscentiæ, quia unusquisque appetit quod sibi deest, si ad illud habeat capacitatem. Potest tamen diligere in alio quod in se non vult habere, sicut vult histrionem, aut tabernarium, quod ipse non vult esse, quia habet similitudinem, et proportionem ad fruendum his, quæ facit histrio, vel habet tabernarius, non ad habendum in se officium illius, quod non desiderat.

QUÆRITUR QUARTO, QUI SINT EFFECTUS AMORIS.

V. Respondetur quod amor potest habere effectus aliquos intra ipsam voluntatem, seu appetitum, alios ad extra. Si loquamur de effectibus intra se, numerantur quatuor, ad quos alii reducuntur. Sunt autem isti effectus: Unio, inhæsiō mutua seu intima, ectasis, zelus. Reducuntur vero ad istos: Liquefactio seu vulneratio, fruitio, languor, et fervor. Quæ sic distinguuntur: Unio est effectus amoris, non affectiva, quæ est ipsa amoris affectio, sed effectiva, qua tendit ad realem associationem, et amplexum amati. Unde triplex unio solet distingui, quædam antecedens amorem, quædam constituens, quædam subsequens, et ista est effectus ejus. Unio antecedens erga alios est similitudo, seu proportio, erga se ipsum identitas, inde causatur amor. Unio constituens, est ipse affectus amoris, quo quis se habet ad amatum, ut ad aliquid sui in appetitu. Unio consequens est unio realis, ad quam quærendam movetur quis ex amore, quatenus quærit realem præsentiam amati, et ei convivere. Et in hoc excellit unio amoris unionem cognitionis; in secunda vero unio cognitionis excedit unionem amoris, quia unio amoris solum est per affectum, et inclinationem ad aliud; cognitionis vero per similitudinem, qua est ipsa res intentionaliter, sed non quærit realem unionem, sicut amor.

VI. Mutua inhæsiō non sumitur pro conjunctione, sic enim est idem quod unio, sed pro intima perscrutatione, qua amans ingreditur ad amatum, nec sola superficiali tentione est contentus; quæ intima adhæsiō fit tam in apprehensione,

quam in voluntate; in apprehensione quidem quatenus continue cogitatur de re amata etiam quoad ejus intima, perscrutans sigillatim omnia; in voluntate autem quatenus complacet in re amata, et his quæ ad eam pertinent, radicans intime istam complacentiam in his, quæ illius sunt, et sic dicuntur viscera charitatis, quasi intima complacentia non solum ad rem vel personam, sed ad omnia quæ illius sunt, quatenus perfecte amans non quærit superficialiter tantum alterum tenere, vel frui, sed perfecte, et quoad intima. Et sic adhæsiō est conglutinatio amantis ad amatum, sicut dicitur 1 Reg. XVIII: *Anima Jonathæ conglutinata est animæ David, et dilexit eum Jonathas quasi animam suam*. Hæc est adhæsiō amoris, id est, intima conglutinatio, et effectus ad amatum in omnibus, quæ illius sunt, sicut propriæ animæ; in amore autem concupiscentiæ complacentia, et fruitio usque ad intima rei, est adhæsiō et conglutinatio. Et non videtur ista adhæsiō distingui in voluntate ab affectu ipso amoris, sed addit aliquem novum respectum, vel extensionem ad intima amati, in cognitione vero dicitur continuam cogitationem de amato.

VII. Ectasis est quædam vis amoris, qua ponitur amans extra se. Est autem aliquis extra se tam in vi apprehensiva, quam appetitiva: in apprehensiva, quia ponitur extra modum ordinarium cognoscendi, vel per elevationem ad superiora, vel per abstractionem a sensibus, vel per casum in furiam, et amensiam. In appetitiva autem ponitur extra se in quantum quærit ea, quæ extra se sunt, et quasi extraneatur quis a se propter alterius amorem, et facit ea, quæ non videntur sibi convenire. Et hic effectus non est entitas distincta ab amore, sed vehementis extensio ejus extra se.

VIII. Zelus est motus animæ per modum doloris, aut tristitiæ contra id quod impedit quietam, et adæquatam fruitionem, aut consecutionem rei amatae, sicut zelus invidiæ est motus contra impedimentum excellentiæ intentæ. Et quia in uxore maxime impeditur ejus fruitio, si consortium habeat cum alio, ideo zelus maxime est ad conjuges. Erga amicos etiam zelus est, quatenus movetur aliquis contra omne impedivum boni amicorum.

IX. Alii effectus, quos posuimus reducuntur ad istos, sicut liquefactio resolvit duritiam cordis, ne obsistat amato ut intret ad se; et ad idem pertinet vulneratio cordis, qua aperit animum alteri, ut in corde locum habeat, et hæc apertio est vulneratio, præsertim si sit cum quodam sensu, et violentia nondum fruendi amato.

X. Fruitio est effectus amoris pro re præsentis in qua quiescit. Pro absentis vero sequuntur duo effectus, scilicet tristitia de ipsa absentia, quæ est languor animi, et fervor de consecutione amati per intensum desiderium. In his autem omnibus ipse amor secundum se, et formaliter non est læsivus amantis, quia potius de se unit rei convenienti, et hoc ad conservationem pertinet potius quam ad læsionem. Per accidens autem potest lædere, aut ratione ipsius objecti, si in re sit malum, et abominandum, solum autem apparenter sit bonum; aut ratione immutationis corporalis in amore sensibili, si tanta sit ut fervore suo lædat corpus; sed hoc materialiter se habet ad actum amoris.

XI. Denique, quod attinet ad effectus exteriores, omnia quæ operatur amans, ex amore oriuntur, et illius effectus sunt, si sint actiones ex fine, quia omne agens gratia finis operatur; ergo ex amore finis, et sic effectus amoris sunt.

QUÆRITUR QUINTO, QUID SIT ODIUM, ET A QUO CAUSETUR.

XII. Respondetur quod odium est dissonantia quædam appetitus ad id quod apprehenditur ut repugnans, et nocivum, sicut amor est consonantia appetitus ad suum convenientem. Ubi ly consonantia, et dissonantia non sumitur pro relatione, sed pro affectu, seu actu fundante illam. Est autem duplex odium, sicut et amor, scilicet abominationis, oppositum amori concupiscentiæ, et odium inimicitiae oppositum amori amicitiae. Et in utroque objectum repugnans, seu malum aut nocivum est objectum et causa odii, quia est causa dissonantiæ, et abnegationis voluntatis erga ipsum. Abnegatio enim, et dissonantia non est nisi circa repugnans, quod enim est convenientem ut tale non dissonat; sed tamen cum in amore interveniat duplex objectum cui et quod, similiter et in odio; taliter tamen, quod in odio abominationis, quod correspondet concupiscentiæ, dissonantia est circa rem amatam, seu objectum quod; circa objectum vero cui est amor, seu consonantia; abominatur enim quis id quod sibi repugnat, quia diligit se. In odio autem inimicitiae dissonat ipsa persona inimici, cui volo malum. Res vero volita, seu objectum quod non dissonat, sed est volitum, et amatum, non quatenus malum formaliter, sed quatenus id quod est malum alteri reputatur bonum, et consonum mihi, et ex hac parte induit rationem appetibilis, quatenus fundatur in aliqua ratione boni; nec id quod in ratione inimicitiae habet de malo potest esse volitum, etiam sub formalitate inimicitiae, nisi prout fundatur, et originatur ex aliquo bono concupiscentiæ, et ex bono pro-

prio, unde omnis amicitia, vel inimicitia originatur. Et sic licet causa odii ex parte objecti sit objectum repugnans, et dissonans, tamen ex parte subjecti, amor est causa odii, ex eo enim aliquid est repugnans, quia est nocivum, vel corruptivum convenientis, quod amatur, et ex hoc sumit rationem volendi alteri malum, quia illud mihi est bonum.

XIII. Nec repugnat odium dividi contra amorem, et esse simul cum illo, licet sit prius illo realiter ut occasio, vel causa ejus, quia non repugnant amor et odium respectu diversorum, scilicet amor sui, et odium alterius, cui volo malum, quatenus bonum mihi. Unde colligitur, quod amor est fortior odio simpliciter loquendo, quia est causa ejus, et præbet vires illi; quanto enim quis fortius amat id quod est convenientem, fortius repugnat opposito talis convenientis, licet secundum quid odium dici possit fortius, quia magis sentimur propter sui objecti repugnantiam. Nec odium superat et destruit amorem alicujus, nisi quia nascitur ex fortiori amore sui, vel alterius. Et sic (ut supra diximus circa quæstionem octavam,) odium inimicitiae non vult alteri malum sub ratione mali objecti, sed mali effectus pro illo, qui apparet mihi bonum, et appetibile, quatenus destruit inimicum.

QUÆRITUR SEXTO, AN POSSIT ALIQUIS HABERE ODIUM SEIPSUM, VERITATEM, ET RES IN UNIVERSALI.

XIV. Respondetur quod seipsum nullo modo potest odio habere per se loquendo, quia naturaliter vult sibi bonum, scilicet esse, et conservari, velle autem bonum est amare. Per accidens autem potest se odio habere, aut quia sub apparentia bo-

THEOLOGIA VI.

ni vult id quod in re est malum, puta mortem, aut culpam, quatenus nimis se amat volendo evadere ærumnas per mortem, aut non tolerare carentiam sensibilibus per culpam. Veritatem autem in communi non potest odio habere, et secundum se, bene tamen in particulari, et secundum aliquos effectus, ut quia redarguit, vel impedit prosecutionem alicujus rei amatae. In universali autem potest aliquid odio haberi, in voluntate quidem etiam apprehendendo illud ut universale, et ut subest universalitati, quia regulatur penes cognitionem intellectus quæ est cum universalitate. In appetitu autem sensitivo, non apprehendendo universalitatem, quia regulatur per sensum, qui illam non apprehendit, sed simpliciter respiciendo aliquod genus objecti universaliter, id est, non coarctate, nec determinate, sicut visus respicit totum genus coloris, et appetitus refugit ab omni repugnante.

QUÆSTIO XXX.

Desiderium, seu concupiscentia.

QUÆRITUR PRIMO, QUID SIT CONCUPISCENTIA, ET AD QUEM APPETITUM PERTINEAT.

I. Respondetur quod concupiscentia de se pertinet ad appetitum concupiscibilem, quia versatur circa delectabile, hoc enim concupiscimus, quod delectat; sed voluntas, seu appetitus intellectivus appetit delectabile secundum spiritualem portionem tantum; appetitus autem sensitivus appetit delectabile secundum sensum, quod est animæ et corporis simul, id est, animæ ut animantis, non ut spiritus est, et hoc est proprie concupiscere, id est,

cum alio appetere. Invenitur autem dupliciter accipi concupiscentia, seu cupiditas. Uno modo large per pro omni appetitu boni, sive sit amor, sive spes, sive fruitio alio modo specialiter prout distinguitur a delectatione, et amore communiter dicto, et sic importat amorem inhiantem ad id quod sibi deest, ea enim concupiscimus, et inhiamus, quæ nondum habemus, secundum illud Augustini: « Appetitus inhiantis fit amor fruentis. » Sic ergo distinguendo concupiscentiam a fruitione, concupiscentia est de absentia, et sic est desiderium, distinguiturque specie in ratione passionis, et appetitivi ab amore, a delectatione a spe. Habet enim respicere pro objecto formali bonum delectabile absolute, seu ut concupiscibile (non ut assequibile) per modum absentis. Amor autem respicit bonum absolute, non ut induit motivum speciale ex absentia, aut presentia, sed ratione sui præcise, ut delectatio movetur a presentia, qua fruitur; spes respicit quidem futurum, sed non ut concupiscibile, irrumpendo, et vincendo difficultates, et sic pertinet ad irascibilem. Concupiscentia autem specialis, quæ est desiderium respicit bonum ut absens, et sic illud desiderat.

II. Variatur autem species passionum in appetitu sensitivo penes absens, et præsens, quia licet præsens et absens secundum se sint differentie accidentales rei in esse physico consideratae, aut etiam in genere intelligibili; tamen in genere appetibili constituunt diversas species, eo quod præsens et absens non sumuntur in presenti pro approximatione, vel remotione causæ, quod solum pertinet ad applicationem, et conditionem causandi, sed pro motivo proprie, et formali appetendi, quia cum appetitus sit inclinatio quædam, et pondus in rem,

induit diversam rationem motivi ipsum appetibile, quando movet ut quietans, seu possessum, et quando sine possessione, et cum motu: sicut in intellectu, veritas quæ facit quietari intellectum, et veritas quæ facit fluctuare, et non quiescere, faciunt assensus specie distinctos, illa enim prima est veritas evidens, et convincens facitque scientiam, hæc est obscura, et credita, facitque opinionem, vel fidem. Sic ergo absens bonum facit appetibilitatem fluctuantem, et cum anxietate, et per modum inhiantis, quod est desiderium, præsens autem et possessum facit quietam, et pacificam appetibilitatem, quæ in ipsa ratione motivi, et appetibilis formaliter, et specificè facit differre.

QUÆRITUR SECUNDO, QUOMODO DISTINGUANTUR CONCUPISCENTIÆ NATURALES A NON NATURALIBUS.

III. Respondetur distingui ex objecto, non solum materiali, sed etiam formali. Dicuntur enim naturales concupiscentiæ, quando objectum importat convenientiam, et delectabilitatem respectu naturæ animalis, puta respectu vitæ, vel conservationis, ut cibus, et potus, et similia. Dicuntur autem non naturales, quando sunt de objecto convenienti et delectabili ipsi apprehensioni, aut secundum apprehensionis, ut in his quæ secundum æstimationem concupiscuntur, ut honores, divitiæ, aut secundum spectaculorum delectationem, et similia. Quæ diversitas in ipsa formali ratione appetibili, seu in ipsa ratione motiva appetitus differentiam inducit, atque adeo specificam, quia diverso modo movet, quod solum naturæ convenientis, et delectabile est, aut quod apprehensioni ipsi, licet ad

utrumque appetitus mediante apprehensione moveatur, cum appetitus elicited sit. Differunt etiam specie istæ concupiscentiæ ex modo diverso apprehendendi, et regulandi has concupiscentias, naturales enim concupiscentiæ sufficienter regulantur apprehensione absoluta, cum sint communes nobis, et brutis, non naturales autem regulantur discursu formali, vel virtuali, aut æstimatione.

IV. Nec consideramus hic distinctionem istarum passionum secundum rationem moralitatis in genere virtutis, et vitii, hoc enim ad aliam lineam spectat, sed in genere præciso appetitivi, et sub habitudine ad appetibile.

V. Quod dici solet, quod concupiscentia est infinita, id est, insatiabilis, aut sine mensura, et determinatione, hunc habet sensum, quod concupiscentia naturalis, cum sit de aliquo a natura determinato, et circa determinatum finem, non est infinita, sed determinata, et certa secundum se, et secundum speciem, ex determinato fine sumens mensuram, qui a natura, seu ab auctore naturæ sibi apponitur, non a se determinatur. Licet in potentia et secundum exercitium individuale possit in infinitum syncategorematicè extendi ratione successionis, sicut post hunc cibum, et potum, oportet alium postea sumere, quia qui hiberit ex aqua hac sitiet iterum et sic in infinitum. Concupiscentiæ autem non naturales quia regulantur ratione, et discursu, qui ad infinita se habet, nec determinatum finem exigit, sed ad quemlibet se potest vertere, infinitæ sunt, quia quidquid boni apprehendi potest, desiderari potest.

A QUÆSTIONE XXXI USQUE AD XL.

Delectatio, et tristitia.

QUÆRITUR PRIMO, QUID SIT DELECTATIO, AN SIT PASSIO PERTINENS SOLO AD APPETITUM SENSITIVUM, ET QUOMODO DIFFERAT A GAUDIO.

I. Respondetur revera delectationem esse passionem, et pertinere ad appetitum, prout fit cum immutatione quadam, seu motu; inveniri autem etiam in appetitu intellectivo, seu voluntate, quia etiam fruitur objecto suo, et in ea delectatio, seu fruitio appellatur gaudium. Dicitur ergo delectatio esse passio, quia in appetitu sensitivo non fit delectatio sine aliquo motu, et operatione, non enim delectatio est per cessationem ab omni operatione, sicut quies in lapide, eo quod res naturales quiescunt non sentiendo; animal autem quiescit, seu delectatur sentiendo id quo fruitur, et sic oportet quod sit quies apprehensa, et percepta; et complacentia in illa, affectio est, et delectatio: sed quia est per modum quietis, importat rem constitutam in termino, non in ipso fluere et constitui, ideoque delectatio formaliter non est generatio, ut dixit Plato (licet de generatione, ut de objecto detur delectatio) sed est quies, cum operatione tamen, quia sentitur.

II. Est etiam cum motu, seu mutatione corporali, quia ad sensum corporalem pertinet, qui semper est cum aliqua mutatione, licet non semper corruptiva, sed in bonum, et ad perfectum tendente. Unde et recte definitur delectatio a philosopho: « Quod est quidam motus animæ, et constitutio simul tota, et sensibilis in naturam existentem, »